

KLIC TRIGLAVA

IZ VSEBINE:

- A-A VOLITVE
- KOROTAN, ZIBELKA SLOV. DEMOKRACIJE
- NARODNI DOM V TRSTU
- DOBIČEK ALI IZGUBA
- BILA SEM V JUGOSLAVIJI

305

OKTOBER 1964

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urednik: Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija: 1.4.0	Avstrija: 40.-	Kanada: 3.50 (\$ 7.00)
Argentina: 300.- (700.-)	Finska: 10.-	Nemčija: 13.-
Avstralija: 1.10.0 (£A 3)	Francija: 12.-	Švedska: 15.-
	Italija: 2000.-	U.S.A.: 3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Hämeentie 156 a 5, Helsinki, Finska

LONDON, 17. OKTOBRA 1964.

LETO XVII. ŠTEV. 305.

BRITANCI VOLIJO

Britanske parlamentarne volitve so v polnem teku, ko zaključujemo redakcijo in gre 'Klic Triglava' v tisk. Ko bo dotiskan, bo izid v glavnem že poznan, a bo prepozno, da bi komentirali. Zato utegne biti post factum branje zanimivo, kaj smo imeli povedati ob teh volitvah.

Dejanska, dasi neformalna, volilna kampanja se je pričela že v rani pomladi, ko je obstojala možnost, da bi bil parlament že tedaj razpuščen. Ta predvolilna negotovost je seveda godila vladajoči Konservativni stranki, katere sredstva - ki pa se pred začetkom oficijelne kampanje ne štejejo v volilni obračun - daleč prekašajo finančno zmogljivost tako Laburistične kot Liberalne stranke, ki sta v opoziciji. Tega namreč ne gre pozabiti, ko se bo ocenjevalo volitve.

Zanimanje za te volitve je bilo od vseh povojnih - razen onih 1945 - izredno veliko in kaže, da so volivci dojeli, da za nekaj dejansko gre. Da so se tega zavedale tudi stranke, dokazujejo vsi trije glavni volilni manifesti, ki so to pot zadeli žebelj na glavo in so se izognili vzvišenim besedam in ideološkim deklaracijam, ter izredno visoko število "don't know" volivcev, to je takih, ki se do nekaj dni pred samimi volitvami še niso odločili, za koga bodo prekrižali list 15. oktobra. Zato je bila sila težavno v naprej z gotovostjo napovedovati, kdo bi utegnil zmagati, ker so prav ti glasovi v sredini zdaj bolj kot kdajkoli prej tisti, ki bodo odločili, kam bo potegnila tehtnica. To nikakor ni dokaz, češ da ogromnega števila ljudi te volitve ne zanimajo. Nasprotno je res: do zadnjega dne so spremljali volitve z živim zanimanjem, sledili debatam na televiziji (ki še nikdar doslej ni dosegla toliko domov) in za čudo dokaj številno in živahno spremljali volilne shode, pa čeprav so se ti često vršili ob nemogočih dnevnikih časih. To sredino, ki bo odločila, kakšen bo britanski parlament prihodnja leta, torej ne vežejo kake družinske tradicije ali sentimentalnosti, - in to je potrebno poudariti zlasti pri novi generaciji, ki prvič prihaja na volišča, - in še manj kaki drugi oziri, ki jih pa že tudi prej britanski volivec ni poznal, - ampak jo zanima, kako bo kdo rešil tisti nekaj, tisti gotovi problem, ki ga je treba rešiti in kateremu pridajajo tri glavne stranke različno prednost pri reševanju.

To so problemi, ki zadevajo na mednarodnem področju britansko atomsko orožje in Skupni evropski trg (ter v občutno manjši meri odnose do Sovjetov, na kar gledajo vse tri stranke dokaj podobno, brez vsakih sentimentov); na domačem poprišču pa vprašanje stanovanj in najemnin in s tem prosto razpolaganje in trgovanje z zemljišči ter gradbeno dejavnost, vprašanje izboljšanja šolstva

in socialnega skrbstva (predvsem bolnišnice in upokojenci), centralizem Whitehalla in širše pokrajinske samouprave, vprašanje dobička, nacionalizacije velepodjetij in s tem seveda vprašanje vrednosti funta. Je še nekaj drugih točk, a že gornje kažejo, da gre to pot za vprašanja, ki često zadevajo slehernega državljana. Zato je bilo tudi toliko zanimanja za volitve! In verjetno je, da bo spričo ljudskega razpoloženja katerikoli stranka, ki bo izšla kot zmagovalec, v bodoče morala posvetiti gornjim vprašanjem daleč več pozornosti kot pa bi jih sicer, v eni ali drugi smeri. In da bo treba daleč bolj zavihati rokave in z večjo dinamiko reševati dnevna vprašanja, kot pa je to bil primer doslej...

Začetek je sicer kazal, da se utegnejo konservativci - s svojim starim geslom "Nikdar se vam še ni godilo bolje!", ki dejansko ni čisto brez osnove - le obdržati na oblasti. Toda tekom kampanje se je pričelo ljudsko razpoloženje nagibati proti levi - torej bolj proti laburizmu in liberalizmu. Kot sicer Liberali sami v nobenem primeru niso v stanju sestaviti lastne vlade, in tega ne taje, pa lahko, ako bi dobili dovolj mest v parlamentu, močno vplivajo na zakonodajo in v najboljšem primeru lahko celo sodelujejo v kakšni koaliciji.

Kot sodimo položaj na dan volitev, kaže, da bo relativna večina glasovala za Laburiste z g. Wilsonom na čelu, a da bodo tudi Liberali okrepili svoje položaje. V kolikšni meri se bo to zadnje zgodilo, v kolikor je seveda naša sodba točna, pa ne ve trenutno nihče.

In onstran Atlantika

Gledano iz Evrope, se nam ameriške predsedniške volitve zdijo že zdaj odločene. Nekateri grede celo tako daleč, da postavljajo samo še vprašanje, če bo senator Goldwater samo poražen ali pa utegne biti politično za vedno uničen, a to je morda pregroba skrajnost.

Kaj se je dejansko zgodilo, da se je prvotni zmagoviti pohod senatorja Goldwatra proti Beli hiši - in mnogi tostran in onstran Atlantika so to možnost jemali popolnoma resno, - spremenil v eno najbolj čudnih volilnih kampanj, kar jih pozna novejša ameriška zgodovina? Kako je to mogoče, da je včerajšnji heroj Barry postal tarča svoje lastne stranke in domala vsega ameriškega tiska - tudi tistega, ki je po pravilu vedno stal na republikanskih okopih?

Za podrobne analize so poklicani drugi in ne dvomimo, da bodo dobro opravili svoj posel. A kolikor moremo soditi od daleč, je senator Goldwater odpovedal, ko je bil postavljen pred nekatera dejstva, ki jih ne samo ne more ampak tudi ne sme zanikati in tudi ne enostavno odpraviti prav zaradi tega, ker je predsedniški kandidat. "Dekle ljubimo s srcem, politiko pa vodimo z razumom" je že pokojni Radić učil svoje hrvatske množice; in kako prav je imel, le da ga te nazadnje niso dovolj poslušale! Ker je senator Goldwater predvsem apeliral na ljudska čustva, - "V svojem srcu veš, da ima prav!" je stalo na republikanskem lepaku pod ogromno Goldwatrovo sliko, - so ga človeški možgani odklonili, ko je moral vskladiti vroče želje s hladnimi dejstvi. Pri tem je zahajal v protislovja in kakor hitro se je znašel v obrambi, je postala njegova usoda za pečatena, še preden je demokratski Johnson začel streljati s topom. Ameriška politika namreč ne samo zaradi Amerikancev samih ampak zaradi usode celega

sveta ne sme biti odvisna od kakega področnega vojaškega poveljnika, ki bi mogel na lastno pest sprožiti atomsko vojno. . . To tudi ne more biti čustvena anti-komunistična politika, ko pa postaja z vstopom novih generacij in novih problemov na politično pozornico tudi Vzhodni tabor prizorišče lastnih protislovij. To ne more biti emocionalna osvobodilna križarska politika, ki je enkrat že odpovedala pod Dullesom, in ki bi spričo vedno bolj kompliciranih političnih vprašanj lahko dejansko postala politika človeške non-eksistence, ako bi v preveliki ideološki vnemi hotela za vsako ceno - "Zakaj ne zmagati!"? - izsiliti rešitev kakega mednarodnega vprašanja.

S teš nikakor ne mislimo v celoti braniti dosedanje politike Demokratske stranke, in vprašanja, ki jih na drugem mestu nakazuje naš dopisnik, so zares težka. Kar hočemo reči je, da politika čustev posledično ne vodi nikamor drugam kot v daleč hujše človeške izgube in trpljenje kakor pa politika razuma. To so doslej v zgodovini pokazali že številni primeri. In vojna sama nikdar ne reši noben človeški problem! Ne dvomimo, da bodo ameriški volivci ločili, da so da našnji svet in njegova vprašanja fundamentalno različna od tistega sveta, ki so ga poznali pradedje, ko so si lahko z ognjem in mečem izsilili vstop na Zapad. Naj izzveni to naše stališče še tako ne-antikomunistično in morda celo proti - e migrantsko, - in v Ameriki je naš list odvisen od volivcev, ki bi po logiki srca morali voliti za Goldwatra, - 'Klic Triglava' bi odpovedal, ako ne bi kljub temu tudi v tem primeru branil hladnega razuma pred vročim srcem.

POLITIKA IN SVETOVNI NAZOR

Pomen, ki sta ga pripisala koroški deželni glavar g. Ferdinand Wedenig in predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev g. dr. Valentin Inzko počitniškemu seminarju slovenskih študentov v Podravljah, o čemer poročamo na drugem mestu, je treba iz srca pozdraviti. To pa eni strani kaže, da se koroška deželna vlada zaveda bodoče vloge, ki jo utegnejo igrati v deželi slovenski inteligenti, po drugi strani pa dokazuje, da večinska politična skupina koroških Slovencev ne more v nedogled odlagati ureditve svojih odnosov s pokolenjem, ki prihaja. Že dolgo ni bilo dvoma, da bi ta novi rod hotel sprejeti vse, kar bi mu drugi prinesli na krožniku. V tem oziru pač ne more biti izjema med sovrstniki drugod po svetu. Zato razpravljanje o perečih narodnih in splošnih vprašanjih ni le edino možen način, ki vodi do bodočega tesnejšega sodelovanja med mlado in staro generacijo, ampak je morda sploh edini način, s pomočjo katerega lahko nekoč pride do iskrenega sožitja politično sicer različno mislečih ljudi, v srcu pa vseh prepričanih, da je problem tega sožitja - problem človekove svobode. Ob tem pa nič ne preseneča ugotovitev g. dr. Inzka, da pojmovanje svetovnega na zora tem mladim ljudem še ni povsem jasno. To jim tudi ne more biti toliko časa, dokler si o tem ne bodo na jasnem gospodje na krškem škofijskem ordinariatu. To je namreč nauk, ki se ga lahko koroški Slovenci nauče neposredno pri sorojakih onstran Karavank, ki so prav zaradi nejasnega pojmovanja, v času državljanske vojne morali plačati potem hud krvni davek; nauk, ki bi ga naj zvedeli posredno potem tudi na ordinariatu. Kar pa zadeva politično razpravo, pa utegne biti morda res, da bi se tega morala iti tako emigracija kot režim v do movini učiti v - Podravlje.

UREDNIŠTVO

POT V DEMOKRACIJO

ZAČETKI SLOVENSKEGA PARLAMENTARIZMA NA KOROŠKEM

(Od našega posebnega dopisnika)

Samokritična razprava o položaju koroških Slovencev, neobremenjena s prestižnimi vprašanji političnih strank in svetovnonazorskih taborov, ki se je vršila na študijskem seminarju dunajskega "Kluba slovenskih študentov" v Podravlji od 2. do 4. septembra, je edinstvena v povojni zgodovini slovenske Koroške.

Brez dvoma lahko imenujemo ta seminar kot prvi zametek slovenskega parlamentarizma na Koroškem, če ne morda na vsem slovenskem ozemlju. "Klub slovenskih študentov" kot samo študentska organizacija ne more prevzeti politične vloge centralnih organizacij; kljub temu pa je postal izrazit političen činitelj. Vzrok temu leži v tem, da se morata obe politični in svetovnonazorski skupini, t. j. "Narodni svet koroških Slovencev" in "Zveza slovenskih organizacij", ozirati na nove težnje lastnega naraščaja, če si nočeta spodkopati temeljev lastnega nadaljnjega obstoja. Kakšen duh preveva novi koroški umski naraščaj, je razvidno že iz izbire tem, ki so jih obravnavali na študijskem seminarju, (glej naslednji dopis; op. ur.)

Poseben poudarek temu tečaju je dala prisotnost koroškega deželnega glavarja g. Ferdinanda Wedeniga, ki je s svojim referatom (v nemščini) o "Avstriji in koroških Slovencih" nakazal idejne odnose socialistične deželne uprave do koroških Slovencev. To je edinstven primer v zgodovini slovenskih koroških akademikov, da jim je tako visok zastopnik oblasti posvetil pozornost z lastno prisotnostjo. Razumljivo je, da je bil izpostavljen kritiki glede dejanskega izvajanja 7. člena avstrijske državne pogodbe, ki naj bi koroškim Slovencem jamčil njihove manjšinske pravice.

Na vse navzoče je napravil izredno močan vtis širok nivo razprave po vsakem referatu. Vsa diskusija je bila posneta na zvočni trak. Zelo posrečena je bila tudi zahteva, da je moral vsak govornik nastopiti pred mikrofonom. S tem se je preprečilo govorjenje več ljudi naenkrat, obenem pa je bila dana govornikom priložnost, da so bolje premislili, preden so spregovorili.

Kljub nekaterim trdim ugotovitvam na račun centralnih slovenskih političnih organizacij, je pri večini predavanj navzoči predsednik "Narodnega sveta kor. Slovencev" g. dr. Valentin Inzko, pozdravil samokritično razmotrivanje slovenskega koroškega umskega naraščaja ter podčrtal, da tako kvalitetne razprave, združene z visokim vzdušjem medsebojnega osebnega spoštovanja, še ni mogel zaslediti pri akademski mladini večinskega nemškega naroda. Edinstveno je tudi v naši politični zgodovini, da je predsednik NSKS pozdravil in ne napadel deloma ostro politično in idejno kritiko, kajti doslej se še ni zgodilo pri nas, da bi kakšna ustaljena in tradicionalna politična organizacija sprejemala kritiko drugače kot z udarcem nazaj ali pa v najboljšem primeru z užaljenim ali prezirajočim "vzvišenim molkom". Primerov za to imamo v zamejstvu, v domovini in v vsej emigraciji več kot na pretek.

Prav tako je treba pozdraviti obljubo g. dr. V. Inzka, da bo enkrat in morebiti celo dvakrat mesečno dopustil svobodna "pisma uredniku" v listu 'Naš tednik -

Kronika', ki je glasilo NSKS. Ta "koncesija" izzvani nekoliko čudno, če pomi-
slimo, da so taka pisma v vsem zahodnem in tudi avstrijskem časopisju nekaj
samo po sebi umrlivega. Kaže pa izredno nizek nivo našega zamejskega časni-
karstva.

Vsekakor je upati, da slovenska koroška mladina ne bo klonila pred bodočimi
težavami in nalogami ter da nas bo popeljala iz zatohlih soban preteklosti na
sveže poljane svobodnega političnega razvoja.

SEMINAR V PODRAVLJAH

(Dopis)

Celovec, 15. septembra.

Klub slovenskih študentov na Dunaju je priredil od 2. do 4. septembra 1964. v Podravljah svoje letošnje študijske
dneve, ki so se jih udeležili poleg slovenskih visokošolcev in klubskih starešin tudi zastopniki slovenskih organizacij
na Koroškem ter vrsta maturantov in srednješolcev.

V svojem uvodnem referatu "Koroški Slovenci v samokritičnem ogledalu" je predsednik kluba g. Miško Kulnik
poudaril, da so bili koroški Slovenci v preteklosti premalo samokritični in da so prav iz tega razloga često zamudili
priložnosti in možnosti, ki so se jim ponudile. Nadaljeval je, da bi bilo treba več dejavnosti pri nas, na podlagi ka-
tere bi se koroški Slovenci dokopali do večje demokratičnosti, ki bi privedla do zdrave medsebojne atmosfere, kajti
"v bodočnosti bo odločalo samo narodno delo in njegove vrednote". Nakazal je potrebo, da se slovenska inteligenca
čimbolj poveže z ljudstvom, da naj gre med ljudi in tako budi med njimi narodno samozavest. Tu je omenil prosvet
na društva, ki vršijo to poslanstvo že leta, ki pa hkrati krvavo rabijo izobraženih ljudi, da bi jih vodili. Na tak na-
čin bi se lahko na novo poživilo delovanje prosvetnih društev.

Nadalje je poudaril zahtevo časa, ki narekuje sodelovanje med osrednjima slovenskima organizacijama na Ko-
roškem. Išče in poudarja naj se to, kar povezuje, ne pa to, kar razdvaja in odtuja. Kot primer takega ravnanja je
omenil "Klub slovenskih študentov na Dunaju" in revijo "MLADJE", kjer mladina skuša preko vseh ovir najti skupno
pot. Predložil je, da bi gotovo prispevalo k boljšemu razumevanju med avstrijskimi narodnimi skupinami, ako bi se
ustanovil na šolah tudi "Dan avstrijskih narodnih skupin". Za koroške Slovence pa je treba, da napnejo vse sile in iz
rabijo vse možnosti, ki se jim nudijo. Ako bodo namreč dovolj črpali iz vseh možnosti, si bodo ohranili tudi mož-
nost lastnega obstoja.

V četrtek, dne 3. septembra, je govoril klubov podpredsednik Feliks Bister o "Psihološki analizi koroškega člove-
ka". Uvodoma je omenil, da je treba iskati v Korošču predvsem sočloveka. Nanizal je činitele, ki so izoblikovali
in še oblikujejo koroškega človeka, i nemško i slovensko govorečega. Poudaril je, da se mora graditi na starem -
kar ni bilo vselej dobro - novo, in da se naj na podlagi te tradicije izoblikuje nov rod koroških Slovencev, ki bi opu-
stil eno izmed poglavitnih slabosti Slovencev - radikalizem in ekstremizem.

Popoldne je predaval g. Janko Ogris starejši, zaslužni narodni delavec na področju ljudske prosvete, o temi "Na-
ša društva včeraj, danes in jutri". Prikazal je razmere za časa fevdalizma, ko so bili ljudje iz raznih razlogov še
mnogo bolj priklenjeni na domače ognjišče. Po začetku pismenosti se je položaj zboljšal, ker so se z ustanavljanjem
osnovnih šol povečale možnosti ljudske izobrazbe.

Z revolucijo leta 1848 je napočil popolnoma nov čas. Bivši tlačan je postal svoboden. S temi svoboščinami so se
rojevale nove težave. Manjkalo je izobraženih ljudi, pa tudi utrakvistična osnovna in nemška srednja šola sta odvze-
li slovenstvu mnogo naraščaja. Začela so se ustanovljati prva slovenska prosvetna društva. Med najlepšim razmahom
prosvetnega delovanja je izbruhnila leta 1914 prva svetovna vojna. Po plebiscitu so bila razpuščena vsa slovenska
prosvetna društva. V naslednjih letih pa so se ustanovila skoraj vsa na novo. Po koncu druge svetovne vojna so se mo-
rale najprej celiti rane, ki jih je zadala sedemletna nacistična strahovlada. Politični položaj med koroškimi Sloven-
ci je prva povojna leta kvarno vplival na društveno delovanje. Kljub vsem težavam pa se mora priznati, da so dru-
štva vršila svoje poslanstvo. Prilagoditi pa se morajo novim razmeram, ako hočejo obstajati še za naprej.

V petek, dne 4. septembra, dopoldne je predaval živinozdravnik dr. Luka Sienčnik o "Sodelovanju kljub politično
-ideološki opredelitvi koroških Slovencev". Najprej je poudaril, da med obema vojnoma med koroškimi Sloven-

DOGRAJEN JE NARODNI DOM V TRSTU

Od našega dopisnika

Trst, 7. oktobra.

Z izvolitvijo lastnega slovenskega predstavnika v zbornico novoustanovljene dežele Furlanija-Julijska krajina, je slovenska manjšina v Italiji napravila pomemben korak za uveljavitev našega življa. Že na prvih sejah deželne zbornice se je namreč izkazalo, da bi se brez direktnega posega predstavnika "Skupne slovenske liste" (SSL), dr. Škerka, le kaj malo razpravljalo o slovenskem življu. Podčrtati moram dejstvo, da se je dr. Škerku posrečilo dobiti od soproslancev priznanje, da je samo on resnični predstavnik slovenske manjšine v deželi, ne pa tudi ostala dva slovenska poslanca, ki sta prišla v zbornico na listi Komunistične partije Italije. Poleg tega bo predstavnik SSL član vrste komisij, med drugimi tudi tiste, ki bo obravnavala posebna vprašanja. Med taka "posebna vprašanja" je namreč italijanska večina postavila tudi vse one probleme, ki za devajo slovensko manjšino. Dalje je treba ugotoviti, da je bilo delovanje deželnega zbora v prvih petih mesecih obstoja zelo pozitivno za Slovence v Italiji. Poslanci so mnogo debatirali o vprašanjih slovenske manjšine in to predvsem po zaslugi predstavnika SSL, saj je od celokupnega časa odpadla tretjina na razpravo o slovenskih manjšinskih vprašanjih.

Čez približno mesec dni se bosta na Tržaškem odigrala dva dogodka, ki ju je vredno že zdaj zabeležiti. Palača, v kateri bo novi Narodni dom, je že postavljena in bo v kratkem odprta. Denar za zgraditev je dala italijanska vlada kot odškodnino za palačo, ki so jo zažgali fašistični škvadrasti. Novi Narodni dom je zgradila družba, ki je sestavljena iz izključno titovskih ljudi. Ker pa je italijanska vlada nakazala denar za gradnjo pod pogojem, da bo Dom služil vsem Slovincem brez političnih razlik, so skušali člani titovske Družbe povabiti v širši upravni odbor tudi predstavnike slovenskih demokratičnih kulturnih društev. Kaj kmalu pa se je izkazalo, da bi bili slovenski demokrati le brezpravni člani upravnega odbora, ki naj bi dali pred javnostjo videz sloge in skupnosti. Zato so demokratična društva pristala na sodelovanje v upravnem odboru le pod pogojem, da bodo enakopravne članice, to je, da bodo solastnice Doma ne pa le lutke, ki bi titovcem koristile, da bi pred italijansko vlado formalno dokazali, da

---

—ci ni bilo nobene ideološke razdvojenosti. Toda po letu 1945 se je položaj spremenil. Sledilo je žalostno obdobje medsebojnega blatenja in obtoževanja. Toda potrebe časa narekujejo skupno narodno delo. Po podpisu državne pogodbe, 5. maja 1955, se je ustanovil v Celovcu koordinacijski odbor obeh osrednjih slovenskih organizacij za skupne nastope v narodnih vprašanjih. Tudi popreje ni manjkalo teženj po skupnih nastopih. Govornik je zaključil svoja izvajanja, da se moramo potegovati vsepovsod za sodelovanje, kadar gre za naše slovenske interese.

Popoldne je govoril deželni glavar g. Ferdinand Wedenig o temi "Österreich und die Kärntner Slowenen". Poudaril je, da je usoda koroških Slovencev v prvi vrsti odvisna od tega, v kolikor bodo sami zmožni ohraniti si doto, ki so jo prevzeli od prednikov. Deželni glavar, ki je sam doživel razvoj na Koroškem od začetka tega stoletja pa do danes, je podal najprej zgodovinsko sliko vse te dobe. Nato je prešel na razvoj po letu 1945, na ureditev dvojezičnega osnovnega šolstva ter vprašanja Slovenske gimnazije v Celovcu. Poudaril je, da je koroška deželna vlada pripravljena reševati vsa odprta manjšinska vprašanja v sodelovanju z zastopniki slovenske narodne skupine. Ob koncu je še izrazil osebno željo po razumevanju med obema narodoma na Koroškem ter opozoril na škodljivost ekstremističnih stremljenj.

J. W

bo Dom resnična last vseh Slovencev.

22. novembra pa bomo spet poklicani v volilne kabine. Na Tržaškem bodo pokrajinske volitve. Doslej v pokrajinskem svetu slovenski demokrati niso imeli lastnega predstavnika, ker jim je bilo zavoljo zamotanega volilnega ustroja nemogoče doseči večino v enem od volilnih okrožij. Po novem volilnem sistemu pa kaže, da bi si Skupna slovenska lista utegnila zagotoviti lastnega zastopnika. Istočasno bodo tudi upravne volitve v okoliških občinah. V Devinu-Nabrežini in Dolini bodo volili po proporcionalnem sistemu, dočim bodo v Zgoniku in Repentabru še vedno po večinskem sistemu. To bi kazalo, da bodo novi občinski sveti v bodoče sestavljeni nekoliko drugače kot doslej.

V devinsko-nabrežinski občini je bila na oblasti doslej slovenska koalicija, ki so jo sestavljali slovenski demokrati (SSL) ter italijanski komunisti in socialisti, dočim so bili v opoziciji demokristjani v koaliciji z ostalimi. Novi občinski svet naj bi bil sestavljen potem takole: SSL 4, komunisti 6, krščanski demokrati 6, socialdemokrati 1, socialisti 2, neofašisti 1. Iz tega bi sledilo, da bi bila slovenska mešana koalicija spet možna. V dolinski občini so bili doslej na oblasti komunisti, medtem ko je bila SSL v manjšini. Toda po volitvah, ki se bodo vršile po sorazmernem sistemu, pa utegne biti sestava novega sveta naslednja: SSL 4, KPI 9, KD 2, PSI 1. Tako bodo komunisti verjetno ohranili večino. Zgoniški občinski svet bo ostal predvidoma še vedno v komunističnih rokah, SSL pa bo v manjšini. Veliko vprašanje pa predstavlja Repentabor, kjer je razlika med komunisti in SSL le pičlih deset glasov; ti bodo odločili, katera stranka bo dobila svet v svoje roke.

Splošni zaključek je, da bodo okoliške občine še vedno ostale v slovenskih rokah, če bo SSL tudi novembra dosegla tak uspeh, kot ga je zabeležila maja meseca ob priliki deželnih volitev (gl. KT 300).

S.R.

Pomen Hlavačkovega 'Portreta'

Od političnega sodelavca

Obisk češkoslovaškega prezidenta Novotnyja v Beogradu je posredno povzročil, da je zgodovinska študija g. Františka Hlavačka "Portret ene generacije" v 'Klicu Triglava' (in v srbskem prevodu v pariškem 'Savremeniku') dobila mnogo večji pomen, kot pa se je to zdelo v aprilu 1962, ko je bilo objavljeno prvo po glavje. Po Vilderjevi in Budisavljevičevi smrti je namreč g. Hlavaček, ki živi v Pragi, ne le edini, ki razpolaga z mnogimi dokumenti tiste dobe ampak tudi edini preostali član Generacije 1895, ki je odigrala tako odločilno vlogo v ustanavljanju Jugoslavije. Njegova korespondenca iz Prage s Svetozarjem Pribičevićem v Parizu, zdaj shranjena v praškem Narodnem muzeju, je tako važna, da jo je prezident Novotny v fotokopiji poklonil Titu. Ta korespondenca iz let 1931-1936 namreč odkriva, kako sta se oba avtorja vsak na svojem mestu borila proti Aleksandrovi diktaturi in bo brez dvoma postavila Pribičevića v pravilnejšo luč.

Iz tega sledi, da bo III. del, ko bo objavljan v 'Klicu', izrednega pomena. Kot zvem v uredništvu, bo drugega dela, ki obravnava svetovno vojno, kmalu konec.

Blodnjak

Leva Detele je izšel. Dobi se tudi v upravi 'Klica Triglava'.
Cena 12/- odn. \$ 1.50.

SOLSKO LETO NA KOROŠKEM:

G. urednik! Zaključek Vašega uvodnika v septembru (KT 304) in omemba gen. vikarja dr. Kadrasa zahteva pojasnila z Vaše strani. Gotovo ni res, če sem pravilno razumel omenjeno navedbo, da bi se v odločitev g. Mirka Isoppa, ki je šel študirat teologijo, vtikal generalni vikar. Kolikor mi je znano, se je imenovan odločil za ta študij poklicno in nima generalni vikar pri tem nobenega posla. - A.W.

(Z gornjim se strinjam. Na kar je meril uvodnik, je čisto nekaj drugega: ali ne pada na generalnega vikarja dr. Kadrasa del krivde za dejstvo, da se je med vsemi abiturienti, ki v pretežni meri izhajajo iz vernih družin, odločil samo eden za teologijo? Čisto verjetno je, da bi ob poštenih krščanskih narodnostni politiki generalnega vikarja bilo med Slovenci več duhovskih poklicev. Ali pa si morda generalni vikar celo želi, da bi slovenskih duhovnikov bilo kar najmanj?! - Ur.)

SLOVENSKO ZEDINJENJE:

G. urednik! Rev. dr. Pavle Krajnik se v članku "Ali je krščansko zedinjenje možno?" vprašuje, kako to, da se nad tem vprašanjem še ni zamislilo dovolj bralcev. Kot sem zainteresiran nad takim zedinjenjem, ker bi odpravilo še en razlog več za razprtije med jugoslovanskimi narodi, pa ne morem mirno mimo vprašanja, ki me dosti bolj moti kot obstoj raznih krščanskih Cerkev, a to je: kdaj bodo člani teh Cerkev - katoličani in ostali - pokazali krščansko razumevanje svojega bližnjega, da ne bo recimo osem milijonov "katoliških" Italijanov volilo za komunistično partijo in s tem eventualno legalno spravilo Italijo pod komunistično peto? Ni vse komunistična propaganda, kot ni slučajno, da vatikanski zbor razpravlja o deklaraciji o verski svobodi in da obstoja med nekaterimi kardinali mišljenje, da je treba obsoditi ateizem, a ne komunizem, ker je komunizem "političen pojem". V našem slovenskem slučaju me enako bolj skrbi vprašanje, kdaj se bo nehalo enačiti "slovenstvo" s "katolištvom". - L.Z.

BIVŠI BORCI SO SE PREIMENOVALI

Na izrednem občnem zboru Društva slovenskih protikomunističnih borcev v Clevelandu, je bila 29. avgusta sprejeta resolucija, po kateri bo to društvo odslej poznano kot "Društvo slovenskih protikomunističnih borcev - TABOR". Namen resolucije je zagotoviti dosednji nepolitični in nestrankarski značaj društva in omogočiti nemoteno nadaljevanje delovanja organizacije.

Clevelandsko društvo je predlagalo, naj se v istem smislu reorganizira tudi Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev ter je bil predlog sprejet na 8. rednem občnem zboru Zveze dne 5. septembra v Torontu, Kanada. Zveza bo torej odslej poznana pod imenom "Zveza društev slovenskih protikomunističnih borcev - TABOR".

IZ SLOVENSKE DEMOKRATSKE STRANKE

Mesti člana Narodnega odbora in izvršnega odbora stranke, ki sta bili izpraznjeni zaradi smrti dr. Franca Koltererja, je stranka zasedla tako-le:

Dr. LJUBO SIRC je bil izvoljen za člana Narodnega odbora za Slovenijo, Dr. MILOŠ VAUHNİK pa za člana Izvršnega odbora stranke.

- Osemdeset let je dočakal arhitekt Ivan Vurnik, ki živi zdaj v pokoju v Radovljici.

- Šestdeset let je dočakal g. Bogdan Radica, znani hrvatski književnik in publicist, ki je po vojni med prvimi "izbral svobodo" in tedaj vzbudil živo zanimanje v zapadnem svetu.

- Abrahama sta srečala gg. Lovro Jan in inž. Albin Mozetič. Prvi je znan iz združnega in političnega življenja v Argentini, drugi pa velja za prvega, ki se je med Slovenci v svoji stroki - kemija - povzpел na najvišje mesto. V Argentini je bil vodja Shellove čistilnice petroleja; poslan je bil po poslu tudi v Indonezijo, zdaj pa je zaposlen v osrednjem uradu v Londonu. Bil je mnogo let predsednik Društva Slovencev v Buenos Airesu.

- V Ljubljani sta umrla nevrokirurg dr. Anton Čas, čigar nenadna in nepojasnjena smrt je vzbudila v domovini presenečenje, ter Pavla Lovšetova, poznana operna in koncertna pevka.

- V Ljubljani je umrl dr. Drago Marušič, bivši ban Dravske banovine.

- Sedemdesetletnico obstoja je praznovala "Ameriška slovenska katoliška jednota", najstarejša slovenska podpornica organizacija v ZDA.

- "Neodvisni" HRVATSKI GLAS, tednik v Kanadi, je postal "Demokratski tjednik iseljenih Hrvata", ko ga je od privatnega lastnika kupila kanadska organizacija Hrvatske seljačke stranke. Upravni direktor "Glasu" je Dr. Mladen Giunio-Zorkin, ki je obenem tudi predsednik Mednarodnega odbora ameriškega Hrvatskega kmečkega pokreta. Urednik ostaja g. Petar Stanković.

- Srbski patrijarh g. German je bil septembra v Sofiji, kjer je vrnil obisk bolgarskemu patrijarhu g. Kirilu, ki je lani obiskal Beograd in Skopje. Patrijarha je spremljal tudi skopski metropolit Dositelj.

Pozneje je srbski patrijarh potoval v Atene, kjer je bil navzoč pri poroki grškega kralja Konstantina.

- Začetkom avgusta se je, kot vsako leto, vršil v Königsteinu XIV. kongres "Cerkve molka". Med 700 udeleženci je bilo tudi 30 Slovencev.

Pred volitvami v Ameriki

ZAKAJ GOLDWATER?

Od našega dopisnika

Cleveland, 1. oktobra.

V amerškem političnem življenju, pa tudi v svetovnem javnem mnenju, predstavlja pojav senatorja Goldwatra dejanski upor, morda celo nekako revolucijo proti obstoječemu stanju. Ne le da je v času, ko naj bi vsa Amerika bila dokončno na poti proti nekemu "welfare state", razvil zastavo bojevitega koservativizma, njegove ideje, pogle di in nameni segajo globoko na področja, ki so deležna največje pozornosti ameriškega prebivalstva: od varnosti, ki naj bi jo - pa je ne - uživajo ameriške ženske na cestah, do vprašanj zunanje politike, kjer se vse bolj in bolj kaže naveličanost in odpor davkoplačevavcev proti večnemu podpiranju vseh mogočih režimov in proti vodenju raznih policijskih akcij ali "vojn po grmovju", kjer se ameriški vojaki bore, ne da bi jim bil dan jasen cilj, ki je samo: zma-ga.

Goldwatrov uspeh na konvenciji v San Franciscu ne pomeni samo odločno (četudi morda le začasno) zmago nad takozvanim "me-too" krilom republikanske stranke, temveč pomeni istočasno tudi prelom s tisto smerjo ameriške politike, ki je uvajala "welfare state" v domači politiki in zagovarjala koncept nekake svetovne skupnosti narodov.

Proti programu Demokratske stranke, ki skuša celoten položaj doma in po svetu iz razumljivih razlogov prikazati v čimbolj ugodni luči, postavlja Goldwater svoj program poln kritičnih pripomb, jedkih ugotovitev in tu in tam drastičnih priporočil. Kar Goldwater doslej ni uspel sporočiti ameriškim volilcem je dejstvo, da vsi ti pogledi predstavljajo nekak maksimalen program njegove akcije, da pa je celoten program, kot program vsake politične stranke, nujno pogojen na kasnejšo odobritev s strani Kongresa. Ameriški tisk je skoraj v celoti proti senatorju in teh in takih pojasnil enostavno ne prinaša in celoten položaj ni v ničemer izboljššan z nekam nepričakovano neokretnostjo, ki jo kaže Goldwater v svojih kampanjskih nastopih.

POSLEDICE ZAKONA O CIVILNIH PRAVICAH

Centralno vprašanje letošnje kampanje je vsekakor vprašanje zakona o civilnih pravicah, ki je bil sprejet, v veliki meri tudi po zaslugi republikanskih kongresnikov. Goldwater je mnenja, da ta zakon podeljuje gotove pravice črncem, da pa istočasno krati pravice belega prebivalstva. Nihče doslej ni poskušal trditi, da ve za resnično razpoloženje prebivalstva z ozirom na to vprašanje, toda medtem ko je položaj na jugu popolnoma jasen, so rasne demon stracije v severnih mestih pokazale dejansko najbolj odvratno sliko, ki so jo črnici sploh mogli prinesiti na ogled in čeprav ljudje o tem neradi govorijo, je skoraj gotovo, da velika večina ne odobrava položaja, do katerega je pripe-ljal zakon o civilnih pravicah. Vkoliko bo to nezadovoljstvo zadostovalo za prelom z dosedanjo strankarsko prakso volivcev v mestih, je seveda drugo vprašanje.

Vprašanje civilnih pravic pa posega tudi na področje vprašanja drugih manjšin. Od vseh skupin ameriškega prebivalstva so, zaradi naraščajočega širjenja črnih naselbin, najbolj prizadete naselbine evropskih doseljencev. Skrbno urejevana in vzdrževana naselja so se nenadoma znašla obkrožena s črnim prebivalstvom, ki je vse prej kot na dobrem glasu, kar se tiče vzdrževanja reda in snage.

NOVONASELJENCI ZA GOLDWATRA

Vse te narodnostne naselbine pa seveda vsebujejo močne kolonije novonaseljencev, ljudi, ki so po drugi svetovni vojni prispeli v Ameriko, ki so na svoji koži občutili ves blagoslov komunizma ter so ves ta čas brezmočno stali ob strani in opazovali, kako se je ameriška politika korak za korakom umikala pred navalom komunizma. Iz enega ali drugega razloga se je republikanska stranka slednjič zavedla, da predstavljajo ti ljudje in skupine močan rezervoar novih volivcev, ki je toliko bolj pomemben, ker je skoncentriran v mestih in lahko uspešno neutralizira vpliv delav-skih unij. Dejansko je že več kot dve leti v teku skrbno organizirana akcija republikanske stranke, da se tem skupi-nam približa in jih pridobi zase. Rezultat te akcije je po strankinem mnenju več kot zadovoljliv, saj so številne na-cionalne organizacije že priporočile svojim članom, da glasujejo za Goldwatra.

Volivce slovenskega, srbskega in hrvaškega porekla bo gotovo vsaj zanimalo dejstvo, da Goldwatrov program, v točki, ki se tiče odnosov do komunizma, zagovarja "eventuelno osvoboditev" vzhodno evropskih narodov ter pri tem izrecno našteva "Jugoslavijo, s srbskim, slovenskim in hrvaškim narodom".

Novembrske volitve bodo vsekakor velikanskega pomena za ameriško in svetovno politiko. Čeprav je Goldwatrov pokret zajel nepričakovano velik del ameriškega prebivalstva, je še vedno skoraj gotovo, da bo Demokratom uspelo volivce prepričati s svojim upravičenim geslom, da se jim godi bolje kot kdajkoli. Je pa sam pojav senatorja Goldwatra dokaz, da je v teku nek prelom v amerškem javnem življenju. Na površje stopa nova generacija, kot je to poudaril pokojni Kennedy. Ta je bil nasilno odstranjen. Goldwater verjetno ne bo uspel, toda ko bo s prizorišča odšla generacija, ki je doživela gospodarski polom 1929, se bodo duhovi dokončno ločili in ameriško politično življenje bo verjetno zaživelo podobno kot britansko: v znamenju laburizma proti konservativizmu.

DOBIČEK IN IZGUBA

Zdaj ko je že dvajset let odkar so na vladi v Jugoslaviji komunisti (in približno toliko tudi v dobršnem delu Slovenije), večkrat premišljam kakšne so njihove posebne zasluge in pridobitve. To so taka dobra dela, ki bi jih kakšna demokratska vladavina bržkone v toliki meri ne zmogla. - Nadalje mislim na pridobitve, kjer si komunisti lastijo posebne zasluge, čeprav bi taka dobra dela bržkone zmogla tudi kaka druga vladavina. - In končno mislim na polomije.

Najprej dobra dela:

OHRANITEV JUGOSLAVIJE

Resnici na ljubo moram priznati, da bi vsaka druga vladavina, ki si jo moremo danes zamisliti, imela velike težave za pomiritev med Hrvati in Srbi. Po večini vesti iz domovine lahko sklepamo, da je današnja Jugoslavija bolj enotna, kot je bila stara. (Prepiri med emigrantskimi skupinami ne štejejo dosti.) Zanimivo bo čez sto let brati zgodovino nastanka te druge Jugoslavije. Današnja uradna zgodovina je taka kot jo je na splošno označil že Napoleon: *domenjena pravljica*. - Letos časopisi objavljajo obširne članke o medvojnih dogodkih in komunistični člankarji živo opisujejo sodelovanje četnikov z Nemci. O skupnih načrtih in barantanju med partizani in Nemci ni govora. Treba pa je le odpreti knjigo spominov medvojnega načelnika nemške obveščevalne službe v Jugoslaviji, Wilhelma Hoettla - (ki iz nje komunisti citirajo vse kar jim je všeč), na str. 164, 165 in 166, pa slišimo tudi drugo plat zvona. Toda kljub temu drži, da so bili med partizani dobri patrioti, prav tako, kot so bili med drugimi skupinami.

GOSPODARSKA OSAMOSVOJITEV

Zasluge ima današnja vladavina tudi v tem, da se je Jugoslavija odkrižala velikih tujih industrijskih podjetij, ki so pogosto jako brezobzirno izkoriščala naša rudna in druga bogastva in prepoceni delovno silo ljudstva. Težko si predstavljam, kako bi mogel tako osamosvojitve doseči kak demokratski režim, ki bi bil verjetno bolj tenkovesten pri spoštovanju mednarodnih obveznosti.

POLITIKA NEODVISNOSTI

Uspešna zunanja politika neodvisnosti od Zahoda in od leta 1948 dalje tudi od Vzhoda, je nedvomno ena izmed Titovih zaslug in ne vem za koga drugega, ki bi mu uspelo toliko časa ohraniti ravnotežje, kljub nenehnemu pritisku zdaj z ene zdaj z druge strani. Prijatelj, ki je poznal nekatere dobro podkovane anglosaške politike, mi je ponovil tole zgodbo: "Če primerjamo inteligenco in politično sposobnost vaših politikov iz stare Jugoslavije in današnjih komunističnih gospodarjev, moramo dati komunistom boljšo oceno. Tudi je med njimi manj korumpira-

nih elementov; razen tega so delavni in požrtvovalni." to je bilo pred dvajsetimi leti. Tedaj tudi še niso na Zahodu vedeli za grozne prve mesece po vojni.

Kaj pa o za slugah, ki si jih komunisti lastijo verjetno po krivem?

SOCIALNA ZAKONODAJA

Že v stari Jugoslaviji smo bili na začetku dobre poti in Jugoslovani bi danes verjetno uživali vse prednosti napredne zakonodaje ne glede na vladavino. Socialisti, krščanski socialisti, liberalci, so skoro povsod v Evropi, zlasti pa v Skandinaviji dosegli za svoje delavce in druge državljane prav tako socialno skrbstvo kot ga imajo danes ljudje pod komunisti, in povrh še mnogo višjo življenjsko raven. Komunisti nas pogosto strašijo z ultrakonservativci. Po neki definiciji so to neki taki, ki sedijo in mislijo. Večinoma sedijo. Takih konservativcev je danes bolj malo po svetu in pri nas nič več.

KULTURNO ŽIVLJENJE

Podobno kot v Rusiji, se tudi jugoslovanski umetniki ne morejo prav razmahniti, kljub vsej mogoči uradni podpori. Hvala Bogu vsaj za te, ki še ustvarjajo, in med njimi so dobri kiparji in slikarji. Pri književnikih pa ne okamenim od občudovanja.

INDUSTRIALIZACIJA

Če bi industrializacija napredovala tako kot v zadnjih letih pred vojno, bi bila Jugoslavija danes boljše preskrbljena z vsem potrebnim. Položaj je podoben kot v Rusiji. Tam je indeksna krivulja industrijske proizvodnje zadnja leta pred prvo svetovno vojno rastla hitreje kot v povprečju med petdesetletno dobo po boljševiski revoluciji.

IZGRADNJA PROMETNIH SREDSTEV

Na to so komunisti menda jako ponosni. Toda turisti, ki se vračajo iz naše domovine, niso tako navdušeni, ko se spomnijo na ceste. Verjetno bi ne bilo brez komunistov nič slabše.

Zdaj pa žalostni del rožnega venca:

GOSPODARSKA POLITIKA

Bodoči rodovi Jugoslovanov se bodo spominjali krajšega ali daljšega obdobja komunističnega gospostva najprej zaradi izrednih ekscesov komunistične revolucije takoj po vojni, potem pa tudi zaradi tega, ker je Jugoslavija po zaslugi sedanjih oblastnikov zamudila priliko vključitve v sistem Skupnega evropskega tržišča. Carinska zveza z večino ostale Evrope bi Jugoslaviji, prav tako kot drugim evropskim državam, pomagala k dvigu blaginje. Dokazi so že tukaj.

Posledica tega, da se nismo vključili v Evropsko skupnost, utegne biti usodna, usodna celo z zgodovinske perspektive. Podobno kot je nekdanj postala usodna kitajska odločitev o gospodarski in kulturni izolaciji.

KMETIJSTVO

Današnji gospodarji sami priznavajo, da je to njihova slaba točka. Žitnica Evrope je po vojni pogosto morala uvažati hrano in je še danes kaj prida ne izvažala. Posebno so se izkazala velika državna podjetja in kolektivi po nizkih pridelkih in gmotnih izgubah. Jugoslovanski kmet je na splošno med bolj zaostali-

mi v Evropi in bilo bi še slabše, če ne bi komunisti zavrli nadaljnje kolektivizacije, podobno kot so jo zavrli na Poljskem.

TEŽKA INDUSTRIJA

Na žalost Jugoslavija nima tako dobrih naravnih pogojev za velikopotezno izgradnjo težke industrije kot jih ima za druge panoge industrije. Pomanjkanje res prvovrstnega črnega premoga in koksa v zadostnih količinah je eden izmed vzrokov. Kljub temu so komunisti izsilili zgraditev te težke industrije (deloma iz ideoloških vzrokov) z velikimi žrtvami in danes stane en kilogram dobrega ju goslovanskega jekla po cenitvah strokovnjakov več kot dvakrat toliko kot uvoženo jeklo.

Normalen gospodarski človek bi raje pospeševal take gospodarske dejavnosti, kjer imamo več izgleda na uspeh kot sosednji narodi, in takih panog je pri nas mnogo. Namesto tega so bili Jugoslovani dvajset let podobni gorenjskemu kmetu, ki je po vsej sili hotel gojiti smokve na vrtu. Neki ruski pregovor pravi: Posadi berača na konja, pa bo začel takoj galopirati. Kako resnično! Koliko nerentabilnih, grandioznih projektov! Prava gospodarska megalomanija. Ni čudno da se življenjska raven ne more dvigniti.

Kar sem napisal, je le nekaj misli. Gotovo bo kdo bolj sistematično obdelal jugoslovanske komunistične uspehe in neuspehe. Toda ne glede na pomanjkljivost tega opisa, komunistom izgovori in racionaliziranja ne pomagajo dosti, saj še hudič lahko citira iz samega sv. pisma, kar mu je všeč. Toda dejstva, to so trdovratne stvari in eno izmed dejstev je to, da so Jugoslovani danes jako siromašen narod. Poglejmo nekaj primerjav:

Slovenski delavec na Jesenicah, v Trbovljah in v drugih večjih slovenskih in dистриjskih središčih ni zaslužil dovolj, toda zaslužil je leta 1939, toliko, da je za svojo mezdo lahko nakupil toliko osnovnih življenjskih potrebščin kot njegov avstrijski ali laški tovariš.

Po uradnih jugoslovanskih statistikah industrijskih mezd in indeksov cen osnovnih življenjskih potrebščin moramo na žalost ugotoviti, da si danes delavec more kupiti za svojo mezdo na splošno manj kot polovico tega, kar lahko kupi laški ali avstrijski delavec. Kar pa se mesa in nekaterih drugih "luksuznih" hranil tiče, pa je položaj (sodeč po Nedeljskem dnevniku) še slabši.

Tako pravijo statistike. Vem, da je precej resnice v izreku, da so trivrste laži: laži, debele laži, in statistike. Zato bi rad zvedel, če kdo misli, da so gornji zaključki morda krivični. Ne bi rad delal krivice, tudi komunistom ne.

S. ZAGORJAN

Nadaljevanje s 14. strani

priznati, da ravnatelj ne stanuje v hotelu in da na svojem domu nima niti telefona, in da enostavno ni mogoče narediti ničesar. In tako smo se utrujeni potniki spogledali v avli tega reprezentativnega in luksuznega hotela v enem od najbolj publiciranih turističnih resortov v Jugoslaviji; pograbili smo svojo prtljago in se lačni podali v svoje sobe ter trdno zaspali, odločeni, da ta fiasco ne bo ostal brez posledic naslednji dan, ko se bo pojavil 'tovariš' ravnatelj.

(Konec prihodnjič)

Z moje poti po Jugoslaviji

III.

Izključno za KLIC TRIGLAVA

Predeli Črne gore, skozi katere nas sedaj vodi pot, so s turističnega stališča skoraj popolnoma prezrti, a so vendar pokrajinsko tako zanimivi, morda so celo najlepši v vsej Jugoslaviji. Preko Trešnjevika se cesta dvigne več kot tisoč pet sto metrov visoko, in odkrije se pogled na gorovje Komovi, 2500 m, s še višjimi albanskimi Prokletijami v ozadju. Razumljivo je seveda, da predstavlja izgradnja cest po takem področju velikanski napor in še večje stroške, in je tako najbrž le malo izgledov, da bodo v prihodnjem desetletju mogli začeti z delom. A vendar bi dobre cestne zveze iz Dubrovnika preko Črne gore in vzhodne Make donije v Grčijo povečale privlačnost tega dela Jugoslavije za turiste, ki potujejo z lastnim avtomobilom. Po uspešnem prehodu preko Trešnjevika se dobro pri leže južina, in mali 'Hotel Komovi' v Andrijevi se je zares dobro odrezal z mlado jagnjetino. In kakšna razlika vlada med temi - Bogu za hrbtom - hoteli in onimi v dolinah pod prelazi. V Kolašinu, ki leži na planoti pod Trešnjevikom, je bila postrežba slaba in človek je imel občutek, da bi bili natakariji skoro bolj ve seli, če se naš avtobus ne bi ustavil pri njih, dočim nas je v Andrijevi pozdravil sam ravnatelj in nas celo prisilil, da smo si ogledali njegove hotelske sobe. Pripomnil je, da bi za manj kot £1 - ali nekako \$3 - na dan mogli prebiti nekaj dni v njegovem hotelu in bi imeli priliko ribariti v reki Limu, ali pa zares uživati deviški zrak v gozdovju pod goro Vizitor. In mene osebno je naprosil, naj znancem in tudi potovalnim agencijam povem o njegovem hotelu; no, veliko upanja res ne more biti, da bi bil njegov hotel kdaj polno zaseden, a vendar je prav, ko človek vidi, da se ljudje trudijo, da bi napredovali in uspeli. In odsotnost psi hoze, ki prevladuje po velikih gostinskih obratih: 'Zakaj bi se podil in mučil, saj bom plačo dobil v vsakem primeru!?' ali pa: 'Če bi bil hotel moja last, bi se že potrudil!' - pove, da je vsaj v teh predelih Jugoslavije komunistično zrno padlo na plodna tla ter da vsaj tu ljudje priznavajo, da jim gre sedaj bolje kot pa v stari Jugoslaviji, kot imenujejo predvojno kraljevino.

Dobro podprti s pijačo in jedačo smo se nato podali na najkočljivejši del naše poti, na prelaz Čakor, vrhu katerega se odpre pogled na avtonomno pokrajino Kosovo in Metohijo ali Kosmet. Medtem ko smo si potovalci odpočili in najedli, je naš šofer skrbno pregledoval motor in gume, obenem pa se nič manj skrbno oziral po nebu, ki je - hvala Bogu - bilo jasno in brez oblaka. Potem pa na pot!

Nekaj kilometrov ven iz Andrijevice se je naša kamenita in razdrapana cesta začela polagoma dvigati po pobočju hribovja, navzgor in navzgor, vedno višje. Res ni čudno, da je Rijeka glavno trgovsko pristanišče, ker je s cestami dobro povezana z zaledjem. A vendar si mora vsaj nekaj blaga najti pot do črnogorskega Primorja, in precej številni tovornjaki, ki so si zdaj utirali pot preko čakorskega prelaza, morajo veljati kot potrdilo za to. Po dvournem vzponu, ko se je ozadje okrog ceste postopoma spreminjalo, najprej listavci, kasneje iglavci, in končno skoro golo skalovje, smo prispeli na vrh prelaza, 1850 m visoko. Pogled od tam je pojasnil nekaj težav in trpljenja, skozi katerega so se prebijali jugoslovanski gverilci med zadnjo vojno, in spominska plošča tam govori o ostrih bojih z dvema nemškima divizijama, in navaja imena ubitih ljudi.

Cesta se nato vije po pobočjih Prokletij in se spušča vedno nižje proti Kosovem polju ter končno ob Pećski Bistrici pripelje do Peći. Ta stari sedež Srbske pravoslavne cerkve v dobi turškega gospostva na Balkanu je dandanes napredno mesto s kakimi 2200 prebivalci, in je tudi z železnico povezano z jugovzhodno Srbijo. Peć s svojo okolico, z mnogimi hišami turškega sloga in s prebivalstvom, ki je poleg Srbov deloma turškega deloma albanskega porekla, je za turista zares edinstvena zanimivost, in patriaršija iz 13. stoletja takoj na prvi pogled spominja na davno preteklost, ko stoji za visokimi zidovi, ki skorajda skrivajo njene tri kupole. Sedaj jo upravljajo pravoslavne sestre, ki so nas lepo sprejele in nam razkazale dragocene freske. In spet mi je prišlo na misel, kako izredno koristno bi bilo, če bi oblast dala takim zgodovinskim ostankom prednost in jih materialno podprla, saj bo ta del Jugoslavije slejkoprej postal za turista predmet posebnega zanimanja. Zelo prijetno pa nas je presenetil novi hotel 'Metohija', kjer sta bili postrežba in hrana zares odlični. Iz Peći vodi proti jugu dobra cesta do Prizrena, a že 15 km iz mesta stoji samostan Visoki Dečani iz 14. stoletja, ki s svojimi tisočimi bogatimi freskami potrjuje veličino starih srbskih vladarjev Štefana III., Uroša in Dušana Silnega. Menihi so nam povedali, da je neka nemška filmska družba pred kratkim tam filmala, pa sem se zo pet vprašala, kako da jugoslovanska domača filmska industrija ne izrablja tega brezprimernega zgodovinskega in kulturnega materiala.

SMUČAT NA JUG!

Metohija je plodna in bogata kotlina, od vseh strani obdana z gorami. Na jugu ob reki Bistrici stoji Prizren, morda še bolj zanimiv od Peći. Dvojezičnost je splošna in napisi nad trgovinami in na uradnih poslopijih so tako v albanščini kot srbščini; posebno zanimivo je, da je opaziti zelo malo cirilice. Toda naša pot na Ohrid je dolga in ni bilo veliko časa za ogledovanje. Najprej moramo okoli Šar planine, ki se je kot po navadi, kakor je pojasnil šofer, skrivala v oblakih in meglah, celih sto kilometrov v polkrogu, da prispemo v Tetovo, to edinstveno mesto, zares prava Turčija sredi slovanskega ljudstva. Ob cesti, tu in tam, je opaziti nov motel in številne cestne tablice, ki objasnjujejo, kako je mogoče doseči morda za Evropo brezprimerne smučarske terene; baje je v izgradnji, če že ne v rabi, tudi nova vzpenjača. V tej dobi, ko postajajo smučarski tereni tako daleč na severu kot je Slovenija, nezanesljivi zaradi slabega snega, in ko se Šar planina ponaša z obilico snega od novembra do maja, bo morda res prišel čas, ko bo treba na jug, v Makedonijo, na dober smuk. In priznati je treba, da to oblasti upoštevajo in so že pričeli z deli na novi cesti, ki bo vodila na Šar planino, in bo tako skrajšala za 80 km zvezo med Prizrenom, Tetovom ter hidrocentralo pri Mavrovem, kjer je tudi jezero. Kakih 25 km proti jugu stoji samostan Sv. Jovan Bigorski, zgrajen leta 1020. A prelepi sceneriji še vedno ni konca, ko se naša cesta, zdaj vklesana v skale, vzdolž Albanije vije ob Črnem Drimu do Struge na severni obali Ohridskega jezera.

Pozno ponoči je že bilo, ko smo se polni novih vtisov, pa tudi dokaj zmučeni ustavili v samem Ohridu pred Hotelom Palace. Pošteno smo se oddahnili. Toda smehljaj je zginil z naših obrazov, ko nas je en sam uradnik v recepciji pozdravil s presenečenjem, češ da nas niso pričakovali, ter da je vse hotelsko osebje že odšlo na svoje domove. Po petnajst urnem potovanju smo bili zares lačni, - toda na našo zahtevo, naj pokliče hotelskega ravnatelja, je ubogi uradnik moral

(Zaključek na 12. strani)

KULTURA IN OMIKA

Od 24. do 26. septembra se je vršil v Titogradu VII. kongres Zveze književnikov Jugoslavije. Kot je bilo napovedano, so pretresali položaj književnika v družbi, zlasti njegovo materialno stanje. Toda debatirali so tudi o novem statutu. Med štirimi predlogi je bil tudi predlog Dobrice Ćosića, ki je predvideval, da se književniki v Jugoslaviji ne bi združevali samo po nacionalno-teritorialnih vidikih, ampak tudi po drugih afinitetah, recimo estetskih.

Med dolgo debato so prisotni povedali marsikaj, med ostalim da republiška društva razkrajajo jugoslovansko zvezo književnikov, da predlogi za spremembo statuta izvirajo iz nezadovoljstva z delom zvezne uprave, da "estetske" skrbi Dobrice Ćosića nimajo kaj opraviti z organizacijo zveze ter da so predloge za spremembo vrgli delegatom izza kulis na glavo. Končno so odločili, da bodo predloge poslali v razpravo vsem društvom in da bo do o spremembah odločili na posebnem kongresu čez leto dni.

No, debata o spremembah je bila le uvod v še bolj pestro razpravo o novem predsedniku Zveze jugoslovanskih književnikov. Predsednike so namreč doslej volili po takozvanem republiškem ključu ali republiškem zaporedju, po katerem bi po vsakem kongresu funkcija predsednika padla na zastopnike republiških združenj. Dosedanja predstava Zveze je bil Makedonec Koneski in bilo je pričakovati, da bo novi predsednik iz druge republike. V tem smislu sta plenum republiških društev in uprava Zveze književnikov kandidirala predstavnika književnikov iz Bosne in Hercegovine Mehmeta Selimovića. Na prejšnjih kongresih je taka kandidatura imela pečat finalnosti, toda ne tokrat. Skupina 46 pisateljev je v brk službenemu kandidatu postavila predsedniško kandidaturu po znanega pisatelja Mihajla Lalića, prvega in edinega dobitnika Njegoševe nagrade, Črnogorca, ki pa živi v Beogradu. Selimović je kandidaturu umaknil, a član predsedstva kongresa je izjavil, da gre za republiški ključ in da je za predsednika na vrsti Bosna in Hercegovina. Nek delegat je k temu pripomnil, da je tudi v antologijah in ne samo pri predsedniških funkcijah že dovolj teh republiških ključev, medtem ko je nekdo drugi apeliral na oboje kandidata, naj ostaneta, ker bo tako prvič v zgodovini Zveze književnikov njihov predsednik zares lahko izvoljen. Slovenski delegat Zvonimir Golob je še hudomušno (?) dodal, da Slovenci v prvi jugoslovanski nogometni ligi nimajo zastopnika, ker se tam štejejo goli ne pa republiški ključ.

Po veseli razpravi so delegati glasovali, a zastopniki iz Bosne in Hercegovine so izjavili, da so volitve bojko-

tirali in da se odpovedujejo vsem funkcijam v novi zvezni upravi. Laliću ni preostalo drugega, kot da prekličje svojo kandidaturu, zapusti dvorano in, kot lakonično poroča dopisnik DELA, v 15 minutah tudi Titograd. Selimovića so nato soglasno izvolili za predsednika Zveze. Za vsak slučaj pa so še prešteli glasovnice prvih volitev, pri katerih je Lalić dobil 80 glasov, Selimović pa 60. Tako se je kongres veselo razšel.

Poleg briljantne izjave o slovenskem nogometu naj omenim še izjavo Desanke Maksimović, ki je podprla Lalića proti službenemu kandidatu Selimoviću zato, "ker je hotela imeti vsaj iluzijo, da voli," kot se je izrazila. Besed pa ni obiral Slavko Vukosavljević, ki je po odhodu Lalića iz kongresne dvorane smatral, da se ne da nič več pametnega narediti in je meni nič tebi nič zahteval sestanek partijskih sekretarjev. Menda da vzpostavijo red in enotnost. Bil je eden od zadnjih govornikov in čeravno njegova izjava ni dosegla nivoja duhovitosti njegovih kolegov, jih je pa gotovo streznila. Nič več ni bilo čuti o "iluzijah" volitev; zedinili so se na Selimoviću.

V dobi med šestim kongresom septembra 1961 in sedanjim kongresom v Titogradu so književniki v Jugoslaviji objavili 826 del. V to številko niso vključena številna dela, ki so jih izvajali na radiu, televiziji in v gledališčih, ker niso bila natisnjena. V istem času je izšlo v srbohrvaščini 49 del slovenskih pisateljev.

LJUDSKA PROSVETA: V zadnjem času je na Hrvaškem zaradi pomanjkanja sredstev prenehalo delovati več gledališč, knjižnic in kulturno-umetniških društev. Od leta 1956. je število le-teh padlo od 766 na 273.

MODROST IZ CENTRA: V Mariboru se študenti jezijo, ker nimajo svojega glasila. Njihov list KATEDRA se je po študijskem letu 1962/63 združil z listom študentov ljubljanske univerze TRIBUNO. V TRIBUNU je bila da na mariborskim študentom ena stran, toda ti se za novi časopis niso posebno zanimali. KATEDRA je izhajala v 6.500 izvodih in je imela samo med srednješolci 2.500 naročnikov. Na TRIBUNO pa je bilo v Mariboru naročenih komaj 620 študentov in 450 srednješolcev. Kot kaže, je bil razlog za ukinitve KATEDRE dejstvo, da v Sloveniji že izhaja dovolj listov in revij, toda večina teh listov in revij izhaja v Ljubljani.

IZMENJAVA S TUJINO: V Jugoslaviji se je konec avgusta mudil znani britanski književnik A. Cronin.

Drugi program francoske televizije je predvajal jugoslovanski film "Cesta dolga leto dni", katerega je režiral Giuseppe de Santis.

Mednarodni festival otroških filmov, ki se je avgusta vršil v Benetkah, so otvorili s slovenskim barvanim filmom "Srečno, Kekec".

Pevski zbor Emil Adamič je podaril nemškemu prezidentu Lübkeju kot darilo - gusle... SPECTATOR

Od meseca do meseca:

Drugi konferenci nevezanih držav v Kairu je prisostvovala tudi jugoslovanska delegacija na čelu s Titom. V govoru, ki ga je ob tej priliki imel, je Tito dejal, da "angažiranje za miroljubna načela in pravičnejše odnose v svetu ni izgubilo svojega pomena zaradi popuščanja napetosti" in da so nevezane države pripomogle zlasti v usodnih krizah, da je bilo slišati glas razuma.

Od 21. do 26. septembra se je mudil na uradnem obisku v Jugoslaviji predsednik ČSSR (beri: Češkoslovaške) Antonin Novotny. Med drugim si je ogledal Brdo, prasičjo farmo v Ihanu in Ljubljano. V razgovorih s Titom je bila poudarjena potreba po gospodarskem sodelovanju in so glasje o najvažnejših mednarodnih problemih. Oba predsednika sodita, da je enotnost socializma najvišja zahteva, da so interesi miru in socializma neločljivi in da mora vsaka komunistična partija prispevati k premagovanju težav v komunističnem gibanju. Tito je bil povabljen na Češkoslovaško.

GOSPODARSTVO: O gospodarskih težavah sta razpravljala zvezni in gospodarski zbor zvezne skupščine na seji 14. in 15. septembra. Poslanci so ugotovili, da se večajo proizvodnja in vse oblike potrošnje, pa tudi nominalni dohodki. France Popit je govoril o "jugoslovanskemu boomu". Vendar narašča proizvodjalnost mnogo manj kot zaposlenost, uvoz se je hudo povečal in investicije so "presegle realne možnosti našega gospodarstva". To je kajpak povzročilo poslabšanje plačilne bilance s tujino, doma pa skačejo cene in so prizadeti predvsem ljudje z nizkimi fiksnimi dohodki. Julijski ukrepi zvezne vlade, ki so zvišali cene kmetijskih pridelkov, elektrike in premoga, so povzročili verižno reakcijo neupravičene ga večanja cen. Skupščina je priporočila, naj delovne organizacije pospešujejo izvoz in naj bo uvoz tesneje vezan na izvoz. Preprečiti je treba nadaljno izgradnjo investicijskih objektov, za katere niso zagotovljena finančna sredstva. Da pa cene ne bi naraščale, naj družbenopolitične skupnosti zberejo rezerve, organi za kontrolo cen pa naj učinkovito preprečujejo neupravičeno zvišanje cen.

Naslednja dva dneva je o istem vprašanju razpravljajal plenum centralnega sveta Zveze sindikatov, ki je izrazil obžalovanje, da ni skupščina počakala nanj, ker bi potem predstavniki sindikatov bolje vedeli, kaj naj poročajo v skupščinski razpravi. Sekretar Romić je rekel, da so bili sklepi zvezne vlade o zvišanju cen sicer pozitivni, toda "z realizacijo teh najnovejših ukrepov so se še potencirali nekateri negativni pojavi," kar se kaže v verižnem zviševanju cen. Predsednik Svetozar Vukmanović je tolažil, da se je popravil položaj za delavce v kmetijstvu, rudarstvu in elektrogospodarstvu, ki so bili najbolj potrebni. Vendar to izboljšanje ne bi smelo pasti na breme standarda drugih delavcev. Dejal je, da cene rastejo celo v tistih primerih, kjer zaloge blaga očitno

rastejo. To se dogaja zato, ker se v gospodarjenje še vse preveč vpletajo administrativni organi. Treba je ustvariti ekonomske pogoje za družbeno kontrolo cen. Le ekonomično poslovanje in dvig proizvodjalnosti bosta dala trajno osnovo za zvišanje dohodkov in boljšanje življenjskega standarda, je rekel Vukmanović.

V Sloveniji so najbolj učinkovito pregledali investicije, a zaradi silovitih zakulisnih naporov lokalnih organov, ki mislijo, da le nove tovarne prinašajo denarno korist, so prenehali z gradnjo le nekaterih javnih zgradb. Zadnjega septembra je Splošna gospodarska banka Slovenije odločila, da odpove kredite energokemičnemu kombinatu Velenje za gradnjo plinarne, ki bi oskrbovala tovarne od Maribora preko Ljubljane do Jesenic, vredno 32 milijard dinarjev; tovarni sulfatne celuloze in natronskega papirja na Otiškem vrhu, okraj Maribor (21.5 milijard); železarni Štore (14 milijard); progi Koper-Prešnica (6 milijard), ki so jo komaj začeli graditi; kemični tovarni Moste za obrat nylona (3.5 milijard); in zavodu za izgradnjo Trga revolucije v Ljubljani (2.3 milijard). Jugoslovanska investicijska banka, ki je prispevala del denarja, je v Beogradu dvignila krik in vik zaradi Velenj, Štor, Most in Otiškega vrha, češ da bo zakasnitev pri gradnji teh podjetij škodovala skupnosti, ker so bila namenjena proizvodnji za izvoz. Poleg tega bi veliko opreme zanje prišlo iz tujine in pogodbe v tem smislu so že bile sklenjene in del potrebnega denarja že plačanega. Kdo bo povrnil ta denar in ev. odškodnino, ki jo bodo zahtevale tuje firme za odpoved pogodb, vprašujejo v Beogradu. Splošna gospodarska banka Slovenije je na to odgovorila, da ona ni prepovedala nadaljno graditev teh objektov, ampak samo odvzela kredit, a da je prepoved stvar družbenih organov. Obenem je poudarila, da je po treba dobiti sredstva za tako gradnjo iz celokupnega gospodarstva, kar me navaja na zaključek, da medtem ko bi te tovarne proizvajale za izvoz, ki bi koristil celo kupnemu gospodarstvu, centralna banka v Beogradu ni bila pripravljena kriti stroške za njihovo izgradnjo.

IVAN STANIČ

Prejeli smo in zahvalimo:

- Ruda Jurčec: Skozi luči in sence, I. del. - Založila Tifskarna Baraga, Buenos Aires, 1964. Broš. \$3.50, vez. \$4.50. - 360 strani.
- Lev Detela: BLODNJAK, Trst 1964. Založba Sodobne knjige. Cena \$1.50, 12/-, Lit 600. (Naročila sprejema tudi Klic Triglava.)
- Nenad Petrović: "Lice i naličje komunizma u Jugoslaviji". Izdala Srpska zadruga Oslobođenje u Avstraliji, Perth 1963.
- Dr. Živko Topalović: "Kako su komunisti dograbili vlast u Jugoslaviji". Izdanje "Sindikalista" in "Naše reči", London 1964. Cena 8/- odn. \$1.50.
- REVIEW, No. 4., izdanje Študijskega centra za jugoslovanske zadeve. London 1964; Cena 8/- odn. \$1.50.

